

ISSN 2029–2236 (print)
ISSN 2029–2244 (online)
SOCIALINIŲ MOKSLŲ STUDIJOS
SOCIAL SCIENCES STUDIES
2010, 3(7), p. 97–114.

MENINIO IR SOCIALINIO PROFILIO STUDENTŲ KŪRYBIŠKUMO IR ASMENYBĖS BRUOŽŲ PALYGINIMAS

Laura Sapranavičiūtė, Aidas Perminas, Liuda Šinkariova

Vytauto Didžiojo universiteto Socialinių mokslų fakulteto

Teorinės psichologijos katedra

K. Donelaičio g. 52-315, LT-44244, Kaunas, Lietuva

Telefonas (+370 37) 327 824

Elektroninis paštas tpk@smf.vdu.lt

Pateikta 2010 m. balandžio 15 d., parengta spausdinti 2010 m. rugsėjo 17 d.

Anotacija. *Tyrime buvo palygintas meninio ir socialinio profilio studentų divergentinio mąstymo, kūrybiškumo kaip savybių rinkinio ir Eysenck asmenybės bruožų išreikštumas. Nustatyta, kad meninio ir socialinio profilio studentai skiriasi ir kūrybiškumo, ir asmenybės bruožų išreikštumu. Meninio profilio studentai priskiria sau daugiau kūrybiškai asmenybei būdingų charakteristikų nei socialinių mokslų studentai, tačiau pastarieji kūrybiškesni pagal mąstymo sklandumą. Nors meninio ir socialinio profilio studentai mąstymo originalumu nesiskiria, skirtumas išryškėja studentus lyginant specialybių grupėse. Aktoriai pasižymi didesniu mąstymo originalumu ir sklandumu, palyginti su muzikais. Meninio profilio studentams būdingesni psichotiškumo ir neurotiškumo bruožai (statistiškai patikimo skirtumo tendencija) nei socialinių mokslų studentams.*

Reikšminiai žodžiai: *meninis ir intelektualinis kūrybiškumas, kūrybiška asmenybė, asmenybės bruožai.*

Įvadas

Kūrybiška asmenybė jau penktą dešimtmetį yra pagrindinė kūrybiškumo tyrinėjimo sritis.¹ Tačiau kūrybiškos asmenybės tyrinėjimus sunkina kūrybiškumo specifiškumo problema – skirtingas kūrybiškumo pasireiškimas, atsižvelgiant į atliekamą veiklą. Pirmiausia skiriasi asmenybės bruožų pasireiškimas meno ir mokslo profesijų atstovų grupėse, nes kūrybiškumo konstruktas nėra apibrėžtas. Vieni autoriai analizuoja kūrybiškumą kaip procesą, o kiti kaip bruožą. Pagal kūrybiškumo apibrėžimą skiriasi ir jo pasireiškimas tarp skirtingų profesijų atstovų.

Tyrimai rodo, kad iš tiesų meninių ir mokslinių profesijų atstovų asmenybės profiliai skiriasi. Metaanalizės rezultatai atskleidžia kūrybiškos asmenybės skirtumus, atsižvelgiant į atliekamą veiklą ir kūrybinę produkciją². Kūrybiškos asmenybės analizę sunkina ir tai, kad skiriasi meninių ir mokslinių profesijų atstovų asmenybės bruožų, siejamų su kūrybiškumu, išreikštumas. Todėl svarbu patikslinti, kaip skiriasi kūrybiškumo ir asmenybės bruožų išreikštumas, atsižvelgiant į atliekamą veiklą. Šio tyrimo tikslas – palyginti meninio ir socialinio profilio studentų kūrybiškumo aspektus ir asmenybės bruožus. Tai leistų ne tik geriau pažinti meninio arba socialinio profilio studentus, bet ir geriau suprasti kūrybiškumo vientisumo ar specifiškumo problemą.

1. Teoriniai tyrimo pagrindai

Kūrybiškumas – tai visuminis asmens gebėjimas išreikšti save naujai ir originaliai. Nors kūrybiškumas pastebimas visose gyvenimo srityse, labiausiai jo pasireiškimas tyrinėjamas mokslinėje ir meninėje veikloje, išskiriant meninį ir intelektualinį kūrybiškumą³. Meninio ir intelektualinio kūrybiškumo skirtumus užfiksuoti sunku, nes nėra specialybės, kurioje nepasireikštų ir mokslinis, ir meninis kūrybiškumas⁴. Meninis kūrybiškumas siejamas su daile, muzika, aktoryste ir produkcija, kuri teikia estetinį malonumą jos vartotojui. Mokslinis kūrybiškumas siejamas su intelektualiniais, kognityviniais gabumais ir jų pasireiškimu sukuriant naują ir naudingą produkciją socialinėje ar kitoje srityje. Greta jų dar skiriamas kasdienis kūrybiškumas, pastebimas kasdienėje žmogaus vei-

-
- 1 Chavez-Eakle, R. A.; Lara, M. C.; Cruz, C. Personality: A Possible Bridge Between Creativity and Psychopathology? *Creativity Research Journal*. 2006, 18(1): 27–38.
 - 2 Feist, G. J. A Meta-Analysis of Personality in Scientific and Artistic Creativity. *Personality and Social Psychology Review*. 1998, 2(4): 290–309.
 - 3 Ivcevic, Z. Creativity Map: Toward the next generation of Theories of Creativity. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*. 2009, 3(1): 17–21.
 - 4 Charyton, Ch.; Snelbecker, G. E. Engineers and Musicians Choices of Self-Descriptive Adjectives as Potential Indicators of Creativity by Gender and Domain. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and Arts*. 2007, 1(2): 91–99.

kloje, sprendžiant įprastas problemas⁵. Tačiau visoms šioms sritims būdinga tai, kad sukuriama kas nors nauja, kas yra originalu ir naudinga, pritaikoma⁶.

Divergentinio mąstymo instrumentų patikimumas ir validumas palaiko idėją, kad kūrybiškumas yra vientisas konstruktas, nes tiria kūrybiškumo aspektą, kuris pasireiškia ir meninėje, ir mokslinėje, ir kasdienėje veikloje⁷. Divergentinis mąstymas – tai gebėjimas sprendžiant problemą išžiūrėti daug alternatyvų. Pagrindiniai divergentinio mąstymo parametrai, tai sklandumas – gebėjimas generuoti kuo daugiau idėjų per tam tikrą laiką, ir originalumas – gebėjimas generuoti kuo daugiau naujų ir naudingų idėjų⁸. Tačiau nemažai autorių pabrėžia, kad divergentinis mąstymas yra tik dalis kūrybiškumo ir negali būti nagrinėjamas kaip kūrybiškumo atitikmuo⁹.

Vietoj ar šalia divergentinio mąstymo kūrybiškumas gali būti analizuojamas kaip bruožas. H. G. Goughas¹⁰ nurodė charakteristikų rinkinį, kuris, autoriaus nuomone, būdingas kūrybiškai asmenybei. Empiriniu būdu autorius atrinko 18 epitetų, labiau siejamų su kūrybiška asmenybe, tokių kaip gabus, išradingas, originalus, sumanus, išpuikęs, ir 12 epitetų, būdingesnių mažiau kūrybiškiems asmenims, tokių kaip konservatyvus, sąžiningas, nuolankus, nepatenkintas, dirbtinis. G. Domino¹¹ teigė, kad kūrybišką individą galima nustatyti iš 59 epitetų, tokių kaip aktyvus, ciniškas, ambicingas, humoristas, impulsyvus, išradingas, jautrus, nekasdieniškas. Taigi kūrybiškumą kaip bruožą galima išmatuoti tam tikra kūrybiškos asmenybės metodika įvertinus asmens charakteristikas. Taip pat kūrybiškumas gali būti nagrinėjamas kaip pasiekimas, tiesiog kiekybiškai arba kokybiškai įvertinant asmenų sukurtą produkciją. Taigi iškyla klausimas – ar kūrybiškumas, įtraukiant įvairius jo aspektus, būdingesnis meninių, ar mokslinių profesijų atstovams.

Literatūroje pasitaiko nedaug tyrimų, kuriais bandoma išsiaiškinti, ar kūrybiškumas būdingesnis meninių, ar su mokslu susijusių profesijų atstovams. Labiau autorius domina specifiniai kūrybiškumo skirtumai, priklausomi nuo veiklos srities. G. J. Feistas¹² rašo, jog negalima teigti, kad menininkai kūrybiškesni už mokslo atstovus, tačiau jis mano, kad mokslinių profesijų atstovai labiau įvairuoja pagal kūrybiškumą nei meninių profesijų atstovai. Autoriaus nuomone, mokslininkų gali būti ir labai kūrybiškų, ir visai nekūrybiškų. Anot jo, mokslu galima užsiimti ir stokojant originalumo, vykdant tam tikrą institucijų paskirtą veiklą, o mene produkcija kiekvieną kartą turi būti originali ir

5 Batey, M.; Furnham, A. Creativity, Intelligence, and personality: Critical Review of Scattered Literature. *Genetic, Social, and general Psychology Monographs*. 2006, 132(4): 355–429.

6 Feist, G. J., *supra* note 2.

7 Cheng, Ch.; Msel, A. H.; Kasof, J.; Greenberger, E.; Eva, J. A. Boundless Creativity: Evidence for Domain Generality of Individual Differences in Creativity. *Journal of Creative Behaviour*. 2006, 40(3): 179–199.

8 Grakauskaitė-Karkockienė, D. Pedagoginio profilio studentų kūrybiškumo pokyčiai [interaktyvus]. *Acta Pedagogica Vilnensia*. 2006, p. 66–77 [žiūrėta 2008-03-01]. <http://www.leidykla.eu/fileadmin/Acta_Paedagogica_Vilnensia/17/Daiva_Grakauskaite-Karkockiene.pdf>.

9 Gough, H. G. A Creative Personality Scale for Adjective Check List. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1979, 37(88): 1398–1405; Batey, M.; Furnham, A., *supra* note 5.

10 Gough, H. G., *ibid*.

11 Domino, G. Identification of Potentially Creative Persons From the Adjective Check List. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. 1970, 35(1): 48–51.

12 Feist, G. J., *supra* note 2.

naudinga. Ch. Charyton ir G. E. Snelbeckeris¹³, lygindami meninių ir mokslinių profesijų atstovų kūrybiškumą kaip savybių rinkinį, nustatė, kad muzikai sau priskiria daugiau su kūrybiška asmenybe siejamų būdvardžių nei inžinieriai. G. Burchas ir kt.¹⁴ nustatė, kad meninio profilio studentai labiau pasižymi mąstymo originalumu ir sklandumu nei nemeninio profilio studentai, tačiau jie nesiskyrė pagal sau priskiriamus su kūrybiška asmenybe siejamus būdvardžius, kaip prieš tai minėtų autorių tyrime¹⁵. Nustatomi skirtingi kūrybiškumo pasireiškimai ir atsižvelgiant į specialybę. H. G. Goughas¹⁶ nustatė, kad psichologijos studentai sau priskiria daugiau su kūrybiškumu siejamų būdvardžių už architektus, matematikus ir inžinierius, bet nelygino jų su meninio profilio studentais. Tačiau, kaip rašo G. Domino¹⁷, jo sukurta skalė neskirsto, kurie kūrybiškesni – menininkai ar mokslininkai, o atskiria kūrybiškesnius menininkus nuo mažiau kūrybiškų ir kūrybiškesnius mokslininkus nuo mažiau kūrybiškų. Taigi paprastai kūrybiškumo tyrėjai siekia išsiaiškinti, ne kurios srities atstovai kūrybiškesni, o kaip skiriasi jų asmenybių profiliai, atsižvelgiant į veiklos sritį.

Pagal veiklos specifiką įvairuoja kūrybiškos asmenybės bruožai, dėl to autoriams iki šiol nepavyksta apibrėžti kūrybiškos asmenybės. G. J. Feistas¹⁸, atlikęs metaanalizę, pastebi, kad kūrybiška asmenybė – autonomiška, intravertiška, atvira naujai patirčiai, abejojanti normomis, pasitikinti savimi, priimanti save, motyvuota, ambicinga, dominuojanti, priešiška ir impulsyvi. Tačiau šių bruožų išreikštumas skiriasi pagal kūrybiškumo pasireiškimą meninėje ar mokslinėje veikloje. Meninių profesijų atstovai, palyginti su nemeninių profesijų atstovais, yra mažiau atsargūs, sąžiningi, susivaldantys, drausmingi, patikimi, tačiau labiau estetiški, kūrybiški, smalsūs, protingi, lakesnės vaizduotės, atviresni patirčiai, jautrūs ir originalūs¹⁹. Aktoriai ir muzikai daugiausia balų surenka atvirumo patirčiai skalėje, o tai rodo jų siekimą ieškoti ir išbandyti naujus, originalius dalykus²⁰. Muzikai sau priskiria tokias savybes kaip platūs interesai, originalumas, svarstymas²¹. Tačiau menininkai yra mažiau visų priimami ir socializuoti nei nemenininkai²². Jiems būdingas socialinių normų kvestionavimas, įspūdžių siekimas ir atvirumas naujoms, radikalioms idėjoms²³. Menininkai siekia pasikeitimų, jiems viskas greitai atsibosta, regi save kaip talentingus ir nusipelnčius²⁴. Aktoriai ir muzikai pa-

13 Charyton, Ch.; Snelbecker, G. E., *supra* note 4.

14 Burch, G.; Hemsley, D. R.; Pavelis, Ch.; Corr, Ph. Shizotypy and creativity in visual artists. *British Journal of Psychology*. 2006, 97: 177–90.

15 Charyton, Ch.; Snelbecker, G. E., *supra* note 4.

16 Gough, H. G., *supra* note 9.

17 Domino, G., *supra* note 11.

18 Feist, G. J., *supra* note 2.

19 *Ibid.*

20 Hendricks, K. *Artists are rebels regardless of the cause, personality study shows* [interaktyvus]. Melbourne, 2005 [žiūrėta 2009-02-02]. <<http://uninews.nimelb.edu.au/view.php?articleID=2897>>.

21 Charyton, Ch.; Snelbecker, G. E., *supra* note 4.

22 Feist, G. J., *supra* note 2.

23 Hendricks, K., *op. cit.*

24 Feist, G. J., *supra* note 2.

sižymi narciziškumo bruožu, padedančiu jiems reikštis scenoje²⁵. Taigi išskiriama pagrindinė menininko asmenybės savybė – atvirumas patirčiai, taip pat pastebima bendra menininkų polinkio į nekonformizmą, autonomiškumą, originalumą ir individualumą tendencija.

Atskirai reikėtų aptarti asmenybės bruožus, kurie literatūroje skirtingai siejami su intelektiniu ir meniniu kūrybiškumu, dėl to šiame darbe analizuojami empiriškai. Asmenybės bruožų triada, skirtingai pasireiškianti tarp mokslinių ir meninių profesijų atstovų, – tai H. J. Eysencko psichotiškumas, ekstravertiškumas ir neurotiškumas. Paprastai intravertus galima apibrėžti kaip nedrąsius, tylūs individus, o ekstravertus – kaip laisvai bendraujančius, atvirus, socialesnius. Asmenys, turintys ryškesnį neurotiškumo bruožą, emocionaliau reaguoja į įvairius stimulus, patiria daugiau neapibrėžtumo, išgyvenimų ir nerimo. Trečiasis ir labiausiai nagrinėjamas bruožas – psichotiškumas. Turintieji stipresnį psichotiškumo bruožą pasižymi beatodairišku narsumu, visuotinių idėjų ir normų ignoravimu bei stiprių emocijų pasireiškimu²⁶.

Lygindamas mokslinių ir meninių profesijų atstovų Eysenck asmenybės bruožų išreikštumą, G. J. Feistas nustatė, kad mokslinių profesijų atstovai pasižymi ryškesniu psichotiškumo bruožu nei nemokslininkai. O lygindamas meno atstovus su nemenininkais, pastebėjo, kad juos tarpusavyje taip pat skyrė tik vienas bruožas – psichotiškumas²⁷. Taigi metaanalizės rezultatai rodo, kad psichotiškumas būdingas tiek meninės, tiek intelektinės srities atstovams, nors menininkams šis bruožas pasireiškia stipriau. M. Batey ir A. Furnhamas²⁸ taip pat teigia, kad psichotiškumo bruožas pasireiškia įvairių sričių specialistų veikloje ir sprendžiant kasdienes problemas, tačiau psichotiškumo bruožas būdingiausias menininkams. Šis bruožas padaro prieinamus stimulus, kurie priimami domėn kaip nauji ir originalūs, o kitiems šie stimulai neprieinami, nes iškart atmetami kaip neracionalūs. Palyginti su kitomis meninio profilio specialybėmis, rašytojai labiau pasižymi psichotiškumo bruožu²⁹. Manoma, kad meninio profilio studentai pasižymi geresniu divergentiniu mąstymu dėl to, jog nebijo pasirodyti juokingi, nusižengti taisyklėms, nukrypti nuo normų, o būtent šios savybės ir susieja su psichotiškumo bruožu³⁰. Apibendrinant analizuotus tyrimus galima teigti, kad psichotiškumo bruožas būdingas įvairių sričių kūrybiškiems asmenims, tačiau dažniausiai – meninių profesijų atstovų asmenybės.

Neurotiškumo bruožas taip pat būdingesnis meninių profesijų atstovams. Nustatyta, kad meninis kūrybiškumas siejasi su neurotiškumu – kūrybiškesni meninio profilio studentai linkę į neurotiškumą labiau nei mažiau kūrybiški ir nemeninio profilio studentai³¹. Stipresnis neurotiškumo bruožas menininkams padeda emocijomis sujaudinti žiūrovą,

25 Hendricks, K., *supra* note 20.

26 Boeree, C. G. *Hans Eysenck (1916-1997) (and other temperament theorists)* [interaktyvus]. Shippensburg, 2006 [žiūrėta 2008-02-20]. <<http://webspaceship.edu/cgboer/eysenck.html>>.

27 Feist, G. J., *supra* note 2.

28 Batey, M.; Furnham, A., *supra* note 5.

29 Hendricks, K., *supra* note 20.

30 Burch, G.; Hemsley, D. R.; Pavelis, Ch.; Corr, Ph., *supra* note 14.

31 *Ibid.*

o emocinis stabilumas reikalingas mokslininkams, nes tyrinėjimas vyksta ne emociu, o kognityviniu lygmeniu³². Meninių profesijų atstovai nuo mokslinių profesijų atstovų skiriasi įvairiomis emocinėmis charakteristikomis, jie pasižymi didesniu nerimastingumu, emociingumu ir jautrumu. Jautrumas vidinėms emocinėms būsenoms menininkams būtinas išreiškiant kūrybiškumą, nes jų kūriniai grįsti stipriais išgyvenimais³³. Nustatyta, kad rašytojai pasižymi stipresniu neurotiškumo bruožu, palyginti su ne menininkais³⁴. Studentams neurotiškumo bruožas neigiamai siejasi su kūrybiškumu³⁵. Taigi matoma tendencija, kad meninių profesijų atstovams būdingesnis neurotiškumas nei kitų profesijų atstovams.

Daugiausia neaiškumų kelia ekstraversijos bruožo pasireiškimas meninių arba mokslinių profesijų asmenų grupėse. Manoma, kad ekstraversija būdinga kasdieniam kūrybiškumui, tačiau nebūdinga intelektiniam, o ypač meniniam kūrybiškumui³⁶. Vadinasi, kūrybiškumas kaip procesas, pasireiškiantis visoje populiacijoje, būdingas labiau ekstravertiškiems žmonėms, tačiau išskirtinai kūrybiški asmenys, ir menininkai, ir mokslininkai, pasižymi didesniu intravertiškumu. U. Wolfradtas ir J. E. Pretzas³⁷, tirdami kasdienį studentų kūrybiškumą, nustatė, kad kūrybiški studentai pasižymi ekstravertiškumu. Tačiau Z. Ivcevic, A. Brackett ir J. D. Mayeris³⁸, tyrę studentus, aptiko neigiamą divergentinio mąstymo ir ekstraversijos ryšį. Vadinasi, kūrybiškesni studentai buvo intravertiškesni. G. Burchas ir kt.³⁹ neaptiko ekstraversijos išreikštumo skirtumų meninio ir nemeninio profilio studentų grupėse.

Apibendrinant reikėtų pažymėti, jog ekstraversijos sąsajos su kūrybiškumu skirtingose populiacijose neaiškios, tačiau dažniausiai manoma, kad kasdienis kūrybiškumas būdingas labiau ekstravertiškiems individams, o meninių profesijų atstovai yra intravertiškesni už mokslinių profesijų atstovus.

Taigi kūrybiškumo komponentai ir asmenybės bruožai pasireiškia skirtingai, atsižvelgiant į atliekamą veiklą ir kūrinius. Kūrybiškumo tyrimai negali būti grįsti vienu matmeniu, bet turi apžvelgti kelis kūrybiškumo veiksnius⁴⁰. Dėl to šiame tyrime nagrinėjamas kelių kūrybiškumo aspektų pasireiškimas meninio ir nemeninio profilio studentams. Literatūroje H. J. Eysencko asmenybės bruožai skirtingai siejami su kūrybiškumu meninių ir mokslinių profesijų atstovų grupėse, todėl šiame tyrime lyginami meninio ir socialinio profilio studentų asmenybės bruožai. Remiantis išnagrinėta literatūra, daroma prielaida, kad meninio profilio studentams būdingi ryškesni psichotiškumo, neurotiškumo ir intraversijos bruožai, palyginti su socialinių mokslų studentais.

32 Batey, M.; Furnham, A., *supra* note 5.

33 Feist, G. J., *supra* note 2.

34 Hendricks, K., *supra* note 20.

35 Wolfradt, U.; Pretz, J. E. Individual Differences in creativity: Personality, Story, Writing, and Hobbies. *European Journal of Personality*. 2001, 15: 297–310.

36 Batey, M.; Furnham, A., *supra* note 5.

37 Wolfradt, U.; Pretz, J. E., *op. cit.*

38 Ivcevic, Z.; Brackett, M. A.; Mayer, J. D. Emotional Intelligence and Emotional Creativity. *Journal of Personality*. 2007, 75(2): 199–232.

39 Burch, G.; Hemsley, D. R.; Pavelis, Ch.; Corr, Ph., *supra* note 14.

40 Batey, M.; Furnham, A., *supra* note 5.

2. Tyrimo metodika

Buvo tiriami Lietuvos aukštųjų mokyklų studentai. Iš viso apklausta 117 studentų. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal studijuojamus dalykus pateikiamas 1 lentelėje.

1 lentelė. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal studijuojamus dalykus

Profilis	Specialybė	Vyrai	Moterys	%	Iš viso
Meninis	Atlikimas (fortepijonas, styginiai, pučiamieji)	11	15	22,3	26
	Vaidyba	8	10	15,4	18
	Tapyba	1	7	6,8	8
Socialinis	Psichologija	1	47	41,0	48
	Ekonomika	8	9	14,5	17

Buvo apklausti įvairių Lietuvos aukštųjų mokyklų meninio ir socialinio profilio studentai (1 lentelė). Toks tiriamųjų kontingentas pasirinktas, siekiant palyginti, kaip skiriasi šių grupių kūrybiškumo aspektų ir asmenybės bruožų išreikštumas. Tiriamųjų amžius svyruoja nuo 20 iki 44 metų, daugiausia studentų yra 22 metų. Tiriamųjų amžiaus vidurkis – $22,53 \pm 2,908$.

2.1. Metodai

- Lietuviškas H. J. ir S. B. Eysenckų klausimyno variantas⁴¹.

Autoriai – H. J. Eysenckas ir S. B. Eysenck, lietuvių kalba metodikas pritaikė A. Goštautas ir A. Pakula. Klausimynas skirtas matuoti suaugusiųjų asmenybės bruožų išreikštumą. Lietuvai adaptuotą klausimyną sudaro 101 klausimas, iš jų 85 suskirstyti į keturias skales: psichotiškumo (P) – 18, ekstraversijos (E) – 21, neurotiškumo (N) – 24 ir melo (L) – 22 klausimai. Atsakymai į klausimus yra dichotominiai, tiriamieji prašomi pasirinkti, ar teiginys jiems labiau tinka, ar labiau netinka. Anketos validumą pagrindžia neigiama koreliacija tarp skalių. Vidinis anketos patikimumas gana aukštas. Standartizuojant lietuvių populiacijai nustatytos tokios skalių Cronbach alfos: E–0,8; N–0,81; L–0,82, P–0,62⁴². Šiame tyrime gautos Cronbach alfa reikšmės atitinka standartizacijos rezultatus: E–0,8; N–0,84; L–0,8 ir P–0,63. Šio tyrimo patikimumą atspindi ir melo skalės vidurkis ($7,86 \pm 4,12$), kuris yra žemesnis, nei numatyta normatyvuose ($12,83 \pm 4,7$).

41 Aizenk, S. B. G.; Pakula, A.; Goshtautas, A. Standartizacija lichnostnovo oprosnika Aizenkov dlja vzrosloj Litvy. Psichologicheskij zhurnal [Eysenck, S. B. G.; Pakula, A.; Gostautas, A. Standardization of Eysenck questionnaire in Lituianian population. Psychology Journal]. 1991, 12(3): 83–89.

42 *Ibid.*

- H. G. Gougho kūrybiškos asmenybės skalė (H. G. Gough Creative personality Scale for Adjective Checklist (CPS), 1979)⁴³.

Autorius – H. G. Goughas. Klausimynas skirtas matuoti kūrybiškumo potencialą. Tai kūrybiško potencialo matavimas, grįstas asmenybės bruožais, kuriuos tiriamasis žymi kaip jį apibūdinančius arba ne⁴⁴. Buvo atliktas dvipusis šio klausimyno vertimas. Kūrybiškos asmenybės skalę (CPS) sudaro 30 būdvardžių, kurie teigiamai ir neigiamai siejami su kūrybiškais individualais. 18 būdvardžių teigiamai susiję su kūrybiška asmenybe ir 12 – neigiamai. Kūrybiškumo rodiklis skaičiuojamas sudedant pažymėtus teigiamai su kūrybiškumu susijusius bruožus ir atimant pažymėtus neigiamai susijusius bruožus. Aukštesni balai reiškia labiau kūrybišką asmenybę. CPS validumas patvirtintas tarp 1700 tiriamųjų kaip tinkamai diferencijuojantis kūrybiškus individus ir atspindintis kūrybinius pasiekimus. Cronbach alfos varijuoja nuo 0,73 iki 0,81⁴⁵. Šiame tyrime Cronbach alfos reikšmė 0,7.

- M. A. Wallacho ir N. Kogano divergentinio mąstymo metodika (Wallach and Kogan Divergent Thinking Battery)⁴⁶.

Autoriai – M. A. Wallachas ir N. Koganas. Metodas skirtas matuoti divergentinį mąstymą. Metodikai administruoti buvo gautas autoriaus prof. N. Kogano sutikimas, vėliau su juo buvo konsultuojamasi dėl administravimo ir duomenų interpretavimo. Buvo atliktas dvipusis klausimyno vertimas. Šią divergentinio mąstymo bateriją sudaro penkios skalės verbalinėje ir vizualinėje dalyse. Verbalinę sudaro pavyzdžių, alternatyvų ir panašumų skalės, o vizualinę – linijų ir formų. Nors kiekvieną skalę originale sudaro po kelis klausimus, šiame tyrime, pasitarus su autoriumi, iš kiekvienos skalės paimta po vieną arba dvi užduotis. Iš viso yra devynios užduotys. Verbalinėje dalyje tiriamieji prašomi prie kiekvienos užduoties išvardyti kuo daugiau atsakymų, pavyzdžiui, „išvardykite visus kiek tik sugalvojate objektų, kurie juda ant ratų“. Vizualinėje dalyje tiriamieji prašomi išvardyti kuo daugiau išylančių asociacijų su pateiktais paveikslėliais. Atlikus apklausą 11 760 atsakymų buvo suvesti į *Excel* programą peržiūrėti. Klausimyno duomenų interpretavimas buvo šiek tiek pakoreguotas remiantis naujausiais tyrimais⁴⁷. Vietoj įprasto unikalumo skaičiavimo buvo skaičiuojamas originalumo rodiklis, kuris nustatomas skiriant tašką už neįprastą atsakymą ir du taškus už unikalų atsakymą. Jei atsakymas pateiktas tik 5 proc. tiriamųjų – jis neįprastas, jei vieno tiriamąjo – jis unikalus. Taip suskaičiuota kiekvienos skalės originalumo suma, skalių sumos standartizuojamos ir sudedamos į vieną originalumo skalę, kur didesnė suma reiškia originalesnį mąstymą. Taip pat buvo skaičiuojamas sklandumo rodiklis. Sklandumas buvo skaičiuojamas kiekvienoje skalėje, sudedant visus atsakymus, skalių sumas standartizuojant ir pervedant į

43 Dow, G. Creativity Tests: H. G. Gough Personality Scale [interaktyvus]. Indiana, 2003 [žiūrėta 2008-01-11]. <<http://www.indiana.edu/~bobweb/Handout/d19.H.G.Gough.html>>.

44 Gough, H. G., *supra* note 9.

45 *Ibid.*

46 Wallach, M. A.; Kogan, N. *Modes of thinking in young children*. New York: Holt, Rinehart, Winston, 1965.

47 Silvia, P. J.; Winterstein, B. P.; Willse, J. T.; Barona, C. M.; Cram, J. T.; Hess, K. I., *et al.* Assessing creativity with divergent thinking tasks: exploring the reliability and validity of new subjective scoring methods. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*. 2008, 2: 68–85.

t balus, galiausiai sudedant į vieną sklandumo skalę. Didesni balai rodo tiriamojo mąstymo sklandumą⁴⁸. Skalės pasižymi labai aukštu vidiniu suderinamumu – originalumo Cronbach alfa 0,93, o sklandumo – 0,91.

Klausimynai buvo išdalyti studentams pildyti namuose, taip siekiant užtikrinti kuo didesnę validumą ir neriboti tiriamųjų laiko. Dėl to daug tiriamųjų nubyrejo. Klausimyne prie divergentinio mąstymo užduočių buvo nurodyta: „atsakinėdami į klausimus būkite kiek galima kūrybiškesni“, nes ankstesni tyrimai atskleidė, kad tokia nuoroda skatina kūrybiškumą⁴⁹.

Duomenų analizei naudoti statistinės analizės sistema SPSS 17.0 ir programinis MS Excel 2007 paketas.

3. Tyrimo rezultatai

Siekiant palyginti, kaip meninio ir socialinio profilio studentai skiriasi pagal kūrybiškumą, šiose studentų grupėse buvo palygintas kūrybiškumo aspektų išreikštumas. Palyginti kūrybiškos asmenybės skalės, mąstymo originalumo ir mąstymo sklandumo vidurkiai. Dėl skirstinių padėties normalinio skirstinio atžvilgiu kūrybiškumo, kaip sau priskiriamų charakteristikų rinkinio (kūrybiškos asmenybės skalės), vidurkių analizei pasirinktas *t* kriterijus dviem nepriklausomoms imtims, o divergentinio mąstymo vidutinių rangų palyginimams – neparametrinis Mann-Whitney kriterijus. Rezultatai pateikti antroje lentelėje.

2 lentelė. Meninio ir socialinio profilio studentų kūrybiškumo aspektų palyginimas

Kūrybiškumo aspektai	Meninio profilio (n=52)			Socialinio profilio (n=63)			p	Kriterijaus reikšmė
	\bar{x}	s	Vid. rangai	\bar{x}	s	Vid. rangai		
Kūrybiškumas kaip savybių rinkinys	4,48	3,55	63,38	3,02	4,38	53,65	0,055	T=-1,94
Mąstymo originalumas	244,71	23,0	56,22	245,63	21,6	59,47	0,603	Z=-0,52
Mąstymo sklandumas	234,81	30,1	45,75	256,02	30,4	68,11	0,0001	Z=-3,58

Antroje lentelėje matome, kad skirtingi kūrybiškumo aspektai skirtingai pasireiškia tarp meninio ir nemeninio profilio studentų. Mąstymo sklandumu arba gebėjimu rasti kuo daugiau sprendimų labiau pasižymi socialinio profilio studentai. Mąstymo originalumas tarp skirtingo profilio studentų statistškai reikšmingai nesiskiria. Tačiau pastebima statistškai patikimo skirtumo tendencija, kad kūrybiškumas kaip savybių rinkinys būdingesnis meninio profilio studentams.

Kadangi kūrybiškumas kaip savybių rinkinys būdingesnis meninio profilio studentams, derėtų peržiūrėti, kokios konkrečios savybės, siejamos su kūrybiška asmenybe, labiau būdingos meninio profilio studentams, o kokios – nemeninio profilio studentams.

48 Wallach, M. A.; Kogan, N., *supra* note 46.

49 Silvia, P. J., *et al.*, *supra* note 47.

Buvo apskaičiuota, kaip 30 asmenybės savybių, iš kurių 18 su kūrybiška asmenybe siejamos teigiamai, o 12 – neigiamai, susijusios su pasirinktu studijų profiliu. Trečioje lentelėje pateikiamos tik savybės, kurios statistiškai reikšmingai skiriasi meninio ir socialinio profilio studentų grupėse bei statistiškai patikimo skirtumo tendencijos.

3 lentelė. Meninio ir socialinio profilio studentų palyginimas pagal kūrybiškai asmenybei priskiriamas savybes

Charakteristikos			Meningo profilio (n=52)		Socialinio profilio (n=65)		χ^2	Df	p	
			%	n	%	n				
Kūrybiškai asmenybei būdingos charakteristikos	Išradingas	Taip	69,2	36	47,7	31	5,48	1	0,019	
		Ne	30,8	16	52,3	34				
	Neformalus	Taip	36,5	19	23,1	15	2,54	1	0,083	
		Ne	63,5	33	76,9	50				
	Originalus	Taip	69,2	36	47,7	31	5,48	1	0,019	
		Ne	30,8	16	52,3	34				
	Protingas	Taip	69,2	36	89,2	58	7,32	1	0,007	
		Ne	30,8	16	10,8	7				
	Nesuveržytas	Taip	70,8	27	51,9	46	4,37	1	0,037	
		Ne	29,2	25	48,1	19				
	Kūrybiškai asmenybei mažiau būdingos charakteristikos	Elgiasi pagal normas	Taip	23,1	12	44,6	29	5,89	1	0,015
			Ne	76,9	40	55,4	36			
Sąžiningas		Taip	78,8	41	90,8	59	3,04	1	0,069	
		Ne	21,2	11	9,2	6				
Nuolankus		Taip	19,2	10	35,4	23	3,72	1	0,054	
		Ne	80,8	42	64,6	42				
Gerų manierų		Taip	67,3	35	86,2	56	5,94	1	0,015	
		Ne	32,7	17	13,8	9				

Kaip matome trečioje lentelėje, ne visos su kūrybiška asmenybe siejamos charakteristikos skiriasi tarp meninio ir socialinio profilio studentų. Skirtumų tarp grupių nebuvo įvertinant tokius epitetus kaip gabus, sumanus, pasitikintis, egoistas, humoristas, individualistas, išvalgus, seksualus, plačių interesų, savimi pasitikintis, snobiškas, nesuveržytas, nepatenkintas, atsargus, konservatyvus, nuoširdus, siaurų interesų, dirbtinis, įtarus, įprastas.

Iš pateiktų trečioje lentelėje charakteristikų, siejamų su kūrybiška asmenybe, keturios būdingesnės meninio profilio studentams ir viena būdingesnė socialinio profilio studentams. Taip pat pastebima statistiškai patikimo skirtumo tendencija, kad būdvardis *neformalus* dažniau pasirenkamas meninio profilio studentų nei socialinio. Taigi meninio profilio studentams būdingesnės savybės, kurios siejamos su kūrybiška asmenybe.

Meninio profilio studentai laiko save išradingesniais, originalesniais, labiau nesuvaržytais ir tendencingai labiau neformaliais. Socialinių mokslų studentai dažniau save laiko protingesniais nei meninio profilio studentai. Tačiau jie dažniau pasirenka epitetus, kurie neigiamai siejami su kūrybiškumu – elgiasi pagal normas, sąžiningi, nuolankūs, gerų manierų.

Kitas žingsnis buvo palyginti, kaip skiriasi studentų kūrybiškumas meninio ir socialinio profilio grupių viduje, t. y. specialybių grupėse. Kūrybiškumo komponentai buvo palyginti tarp vaidybos, instrumentinio atlikimo, psichologijos ir ekonomikos studentų. Dailininkai į analizę nebuvo įtraukti dėl per mažos imties. Divergentinio mąstymo vidutinių rangų palyginimams taikytas neparametrinis Kruskal-Wallis kriterijus kelioms imtims, o kūrybiškos asmenybės skalės vidurkis keturiose specialybose palygintas ANOVA metodu. Skaičiavimai pateikti ketvirtroje lentelėje.

4 lentelė. Studentų (n=107) kūrybiškumo palyginimas pagal specialybes

Kūrybiškumo aspektai	Specialybė	\bar{x}	s	Vid. rangai	p	Kriterijaus reikšmė
Kūrybiškumas kaip savybių rinkinys	Muzikai (n=26)	4,23	3,30	56,40	0,059	F=2,57
	Aktoriai (n=18)	5,56	2,91	66,44		
	Psichologai (n=46)	2,67	4,45	46,96		
	Ekonomistai (n=17)	3,94	4,18	56,21		
Mąstymo originalumas	Muzikai (n=26)	233,81	16,84	35,37	0,0001	$\chi^2=19,96$
	Aktoriai (n=18)	261,22	21,46	77,33		
	Psichologai (n=46)	247,24	23,56	56,38		
	Ekonomistai (n=17)	241,29	14,76	51,5		
Mąstymo sklandumas	Muzikai (n=26)	222,77	5,56	28,44	0,0001	$\chi^2=24,51$
	Aktoriai (n=18)	253,67	5,69	61,81		
	Psichologai (n=46)	259,37	4,18	64,92		
	Ekonomistai (n=17)	246,94	6,88	55,26		

Ketvirta lentelė atskleidžia, kad kūrybiškumo aspektų išreikštumas skiriasi pagal specialybę. Mąstymo originalumas ir sklandumas skiriasi pagal studijuojamą specialybę. Taip pat pastebima statistiškai patikimo skirtumo tendencija, kad kūrybiškumas kaip savybių rinkinys skirtingai pasireiškia tarp įvairių specialybių studentų. Statistiškai patikimo skirtumo tendenciją kūrybiškumui kaip savybių rinkiniui skirtis tarp specialybių lemia statistiškai patikimo vidurkių skirtumų tendencija aktorių ir psichologų grupėse ($p=0,079$). Kaip matome trečioje lentelėje, aktoriai surinko daugiausiai kūrybiškai asmenybei būdingų savybių, o psichologai mažiausiai. Tačiau visai kitokius rezultatus gauname lygindami specialybes pagal divergentinį mąstymą. Mąstymo originalumu aktoriai skiriasi nuo muzikų ($p=0,001$) ir ekonomistų ($p=0,047$), taip pat pastebima psi-

chologų ir muzikų vidurkių statistiškai patikimo skirtumo tendencija ($p=0,075$). Taigi aktoriai mąsto originaliau nei muzikai ir ekonomistai, o psichologai – tendencingai originaliau nei muzikai. Taip pat muzikai nuo aktorių statistiškai reikšmingai skiriasi mąstymo sklandumu ($p=0,008$), kaip ir nuo psichologų ($p=0,0001$). Atitinkama statistiškai patikimo skirtumo tendencija matoma ir tarp muzikų bei ekonomistų ($p=0,065$). Taigi mažiausiai atsakymų divergentinio mąstymo užduotyse pateikę muzikai skiriasi nuo kitų specialybių, o ypač nuo psichologų, kurie pateikė daugiausia atsakymų divergentinio mąstymo užduotyse.

Taigi išsiaiškinome, kad ir meninio, ir mokslinio profilio studentai pasižymi tam tikra kūrybiškumo forma, turi kūrybiškai asmenybei būdingų savybių. Toliau gilinantį į meninio ir socialinio profilio studentų asmenybių profilius, buvo palyginti Eysenkų asmenybės bruožai šių studentų grupėse. Asmenybės bruožų vidutiniai rangai meninio ir socialinio profilio grupėse palyginti neparаметriniumi Mann-Whitney kriterijumi. Rezultatai pateikiami penktoje lentelėje.

5 lentelė. Meninio ir socialinio profilio studentų asmenybės bruožų palyginimas

Asmenybės bruožai	Meningo profilio (n=52)			Socialinio profilio (n=65)			p	Z
	\bar{x}	s	Vid. rangai	\bar{x}	s	Vid. rangai		
Psichotiškumas	3,27	2,39	66,52	2,32	1,83	52,98	0,029	-2,179
Ekstraversija	14,44	3,68	59,36	14,14	3,98	58,72	0,919	-0,102
Neurotiškumas	12,04	4,94	65,22	10,54	4,90	54,02	0,075	-1,779

Penktoje lentelėje matome, kad psichotiškumo bruožo išreikštumas statistiškai reikšmingai skiriasi tarp menininkų ir socialinių mokslų atstovų. Meningo profilio studentai pasižymi ryškesniu psichotiškumo bruožu nei psichologai ir ekonomistai. Nors ekstraversijos vidurkis šiek tiek didesnis menininkų grupėje, tačiau skirtumas statistiškai nereikšmingas. Pastebima statistiškai patikimo skirtumo tendencija, kad neurotiškumo vidurkis didesnis meninio profilio studentų grupėje. Nors skirtumas nėra statistiškai reikšmingas, ši tendencija rodo, kad kai yra didesnė imtis, šis skirtumas gali išryškėti statistiškai patikimai.

4. Diskusija

Manoma, kad meninio profilio studentai yra kūrybiškesni vien dėl to, kad jie menininkai, tačiau ne vienas tyrimas atskleidė, kad kūrybiškumas gali būti ir mokslinis, ir menininis⁵⁰. Šiame tyrime nustatyta, kad pagal kūrybiškumą kaip charakteristiką rinkinių meninio profilio studentai yra kūrybiškesni, tačiau pagal divergentinio mąstymo sklan-

50 Feist, G. J., *supra* note 2.

dumo rodiklį kūrybiškesni socialinio profilio studentai. Taigi meninio profilio studentai turi daugiau asmenybės savybių, būdingų kūrybiškai asmenybei, o socialinio profilio studentai pasižymi gebėjimu reikšti daugiau įdėjų nei meninio profilio studentai. Šie rezultatai priešingi gautiems G. Burcho ir kt. autorių rezultatams, kurie teigia, kad meninio ir nemeninio profilio studentai nesiskiria pagal kūrybiškumą kaip savybių rinkinį, tačiau meninio profilio studentai yra kūrybiškesni pagal mąstymo originalumą ir sklandumą⁵¹. Tačiau šie rezultatai atitinka Ch. Charyton ir G. E. Snelbeckerio⁵² tyrimo rezultatus, kad menininkai pasižymi didesniu kūrybiškumu kaip savybių rinkiniu už nemeninio profilio atstovus. Rezultatų skirtumus tikriausiai nulėmė tai, kad nemeninio profilio studentų grupė buvo nevienalytė ir skirtingos specialybės skirtingai siejosi su kūrybiškumu, o G. Burchas ir kt. tyrė vien dailės studentus.

Buvo palyginta, kokius su kūrybiškumu siejamus epitetus dažniau prisiskiria socialinių mokslų atstovai, o kuriuos meninio profilio studentai. Panašus palyginimas buvo atliktas inžinierių ir muzikų grupėse⁵³. Abu tyrimai patvirtina, kad menų ir mokslų atstovai turi daugiau panašumų nei skirtumų. Tačiau meninio profilio studentai dažniau pasirenka keturis bruožus, siejamus su kūrybiška asmenybe, o socialinių mokslų atstovai – keturis bruožus, neigiamai siejamus su kūrybiška asmenybe. Socialinių mokslų studentai dažniau prisiskiria tik vieną žodį, būdingesnį kūrybiškai asmenybei, tai – protingas. Meninio profilio studentai dažniau prisiskiria tokius epitetus kaip originalus, išradingas ir nesuvaržytas. Taip pat pastebima statistiškai patikimo skirtumo tendencija, kad dažniau prisiskiria ir būdvardį neformalus. O nemeninio profilio studentai dažniau prisiskiria tokius epitetus kaip gerų manierų ir elgiasi pagal normas. Vėlgi pastebimos skirtumo tendencijos dėl būdvardžių sąžiningas ir nuolankus. Šie rezultatai atitinka prielaidas, kad menininkai yra laikomi nekonformistiškais, kvestionuojančiais grupės normas ir mažiau socialiais nei nemenininkai⁵⁴. Taip pat originalumo savybė ne vieno autoriaus siejama su menininko asmenybės profiliu⁵⁵.

Tyrimas atskleidė, kad skirtingi kūrybiškumo aspektai skirtingai siejasi su įvairiomis specialybėmis. Analizuojant atskirus kūrybiškumo aspektus skirtingose specialybose, susidaro išsamesnis vaizdas apie tiriamuosius ir apie patį kūrybiškumą. Kūrybiškumas kaip savybių rinkinys būdingiausias meninio profilio studentams, tačiau ši skirtumą iš tiesų nulemia statistiškai patikimo kūrybiškumo skirtumo tendencija aktorių ir psichologų grupėse, kuris, kai yra didesnė imtis, galėtų tapti ir statistiškai reikšmingas. O kitos specialybės tarpusavyje nesiskiria pagal surinktą kūrybiškos asmenybės savybių skaičių. Taigi pagal pasirenkamus epitetus išreikšti savo kūrybiškumui aktoriai kūrybiškesni už psichologus. Tačiau pagal divergentinį mąstymą, ir pagal mąstymo originalumą, ir pagal jo sklandumą, aktoriai nuo psichologų nesiskiria. H. G. Gougho⁵⁶ tyrime psichologai kūrybiškos asmenybės skalėje surinko daugiausia taškų, palyginti su

51 Burch, G.; Hemsley, D. R.; Pavelis, Ch.; Corr, Ph., *supra* note 14.

52 Charyton, Ch.; Snelbecker, G. E., *supra* note 4.

53 *Ibid.*

54 Feist, G. J., *supra* note 2.

55 Charyton, Ch.; Snelbecker, G. E., *supra* note 4.

56 Gough, H. G., *supra* note 9.

matematikais, inžinieriais ir architektais. Šiam žemesniam kūrybiškumo skalės rodikliui tarp psichologų įtakos galėjo turėti lytis, nes tarp psichologijos studentų praktiškai vien moterys, o kūrybiškos asmenybės skalėje daugiau taškų surinko vyrai, kaip ir kitų autorių tyrimuose⁵⁷. Tiesa, H. G. Goughas netyrė savo skale meninio profilio studentų, dėl to negalime palyginti šio tyrimo rezultatų.

Nors mąstymo originalumu menų ir socialinių mokslų atstovai nesiskyrė, tačiau aktoriai pasižymėjo didžiausiu originalumu, pasirodė kur kas originalesni už muzikus ir ekonomistus. Taigi aktoriai surinko aukščiausius balus visais kūrybiškumo aspektais, tai leidžia teigti, kad šios specialybės studentai labiau pasižymi kūrybiniu potencialu nei psichologai, ekonomistai arba muzikai. Iš tiesų aktorių darbas reikalauja ypač daug kūrybiškumo, artistinių ir improvizacinių gebėjimų. O muzikų veikloje svarbiausia atlikimas, sukaupti įgūdžiai ir instrumento valdymas. Tačiau šiuos rezultatus galėjo paveikti ir specifiniai imties arba kultūriniai skirtumai, nes K. Hendricksas⁵⁸ nerado skirtumų tarp aktorių ir muzikų.

Priimta manyti, kad divergentinis mąstymas matuoja kasdienį kūrybiškumą, kuris nepriklauso nuo atliekamos kūrybinės veiklos specifikos⁵⁹. Tai, kad aktoriai ir psichologai mąsto originaliau nei muzikai bei ekonomistai, dar kartą parodo, kad divergentinis mąstymas nepriklauso nuo specifikos ir matuoja kūrybiškumo komponentą divergentinį mąstymą, kuris gali vienodai pasireikšti ir tarp meno, ir tarp mokslo profesijų atstovų.

Tyrimė nustatyta, kad meninio ir socialinio profilio studentai skiriasi H. J. Eysencko asmenybės bruožų išreikštumu. Kaip ir tikėtasi, meninio profilio studentų grupėje psichotiškumo bruožas ryškesnis nei socialinių mokslų studentų grupėje. Tai atitinka išvadą, kad psichotiškumo bruožas būdingas visų rušių kūrybiškumui, tačiau labiausiai – menininkams⁶⁰.

Pasitvirtino kelta prielaida, kad meninio profilio studentai pasižymi ryškesniu neurotiškumo bruožu nei socialinio profilio studentai. Tyrimė nustatyta statistiškai patikimo skirtumo tendencija, kad neurotiškumo bruožas ryškesnis meninio profilio studentų grupėje. Galima daryti prielaidą, kad populiacijoje šis skirtumas būtų statistiškai reikšmingas. Šis rezultatas patvirtina literatūros apžvalgoje analizuotus tyrimus, kad artistinis kūrybiškumas siejamas su neurotiškumu, tuo tarpu intelektinis ir kasdienis kūrybiškumas siejamas su emociniu stabilumu⁶¹. Be to, meninio profilio studentai pasižymi ryškesniu neurotiškumo bruožu nei nemeninio profilio studentai⁶². Neurotiškumas menininkams reikalingas, nes jų kūrybinė produkcija paremta stipriais emociniais išgyvenimais⁶³.

Literatūros apžvalgoje daugiausia diskusijų kyla dėl ekstraversijos išreikštumo tarp meninio ir mokslinio profilio atstovų. Remiantis dažniausiai pasitvirtinančiais rezultatais, buvo kelta prielaida, kad socialinio profilio studentai bus ekstravertiškesni nei

57 Gough, H. G., *supra* note 9.

58 Hendricks, K., *supra* note 20.

59 Cheng, Ch.; Msel, A. H.; Kasof, J.; Greenberger, E.; Eva, J. A., *supra* note 7.

60 Batey, M., Furnham, A., *supra* note 5.

61 *Ibid.*

62 Burch, G.; Hemsley, D. R.; Pavelis, Ch.; Corr, Ph., *supra* note 14.

63 Feist, G. J., *supra* note 2.

meninio profilio studentai. Tačiau šiame tyrime nustatyta, kad ekstraversijos bruožas statistiškai reikšmingai nesiskiria meninio ir socialinio profilio studentų grupėse. Ši išvada patvirtina ir kitų autorių nustatytą statistiškai nereikšmingą skirtumą⁶⁴. Galbūt intraversijos ir ekstraversijos skirtumas nepasireiškė dėl jauno tiriamųjų amžiaus, nes intravertiškumas gali stiprėti didėjant kūrybiniais laimėjimams⁶⁵. O literatūroje pastebimos sąsajos tarp intraversijos ir meninio kūrybiškumo dažniausiai išryškėja tiriant jau daug pasiekusius, profesionalius menininkus.

Nors šis tyrimas atskleidė nemažai įdomių skirtumų tarp meninio ir socialinio profilio studentų, interpretuojant rezultatus negalima šių skirtumų vienprasmiskai prilyginti meninio ir intelektualinio kūrybiškumo atstovų skirtumams. Tačiau rezultatai atskleidžia, kaip skiriasi studentų, studijuojančių socialinių mokslų ir meninius dalykus, asmenybės profiliai. Taip pat tyrime matomi ir tam tikrų specialybių nulemti skirtumai arba kaip tam tikri asmenybės bruožai nulemia specialybės pasirinkimą. Tolesniems tyrimams lieka atviras klausimas, kaip asmenybės savybėmis tarpusavyje skirtusi kūrybiškiausiai laikomi mokslo ir meno atstovai. Kontroliuojant pasiekimais matuojamą kūrybiškumą, būtų galima patikslinti menininko ir mokslininko asmenybės profilius.

Išvados

1. *Kūrybiškumo aspektai skirtingai pasireiškia tarp meninio ir socialinio profilio studentų.* Pastebima statistiškai patikimo skirtumo tendencija, kad meninio profilio studentai pasižymi didesniu kūrybiškumu kaip savybių rinkiniu. Tačiau meninio profilio studentai mažiau kūrybiški pagal divergentinio mąstymo sklandumo komponentą nei socialinio profilio studentai.

2. *Kūrybiškumo aspektai skirtingai pasireiškia skirtingų specialybių studentams.* Aktoriai, palyginti su psichologais, pasižymi didesniu kūrybiškumu kaip savybių rinkiniu. Aktoriai kūrybiškesni už muzikus ir ekonomistus pagal mąstymo originalumo išreikštumą. Psichologai ir aktoriai kūrybiškesni už muzikus pagal mąstymo sklandumą. Taip pat pastebimos statistiškai patikimo skirtumo tendencijos, kad psichologai kūrybiškesni už muzikus pagal mąstymo originalumą, o ekonomistai kūrybiškesni už muzikus pagal mąstymo sklandumą.

3. *Meninio profilio studentai dažniau pasirenka charakteristikas, teigiamai siejamas su kūrybiškumu, o socialinio profilio studentai – neigiamai siejamas su kūrybiškumu.* Meninio profilio studentai dažniau save laiko originaliais, išradiniais ir nesuvaržytais nei socialinio profilio studentai. O pastarieji dažniau save laiko protingais, besielgiančiais pagal normas ir gerų manierų. Pastebimos statistiškai patikimo skirtumo tendencijos, kad meninio profilio studentai sau dažniau priskiria savybę – neformalus, o socialinio profilio studentai dažniau save laiko sąžiningais bei nuolankiais.

4. *Asmenybės bruožų išreikštumas skiriasi meninio ir socialinio profilio studentų grupėse.* Psichotiškumo bruožas būdingesnis meninio nei socialinio profilio studentams.

64 Burch, G.; Hemsley, D. R.; Pavelis, Ch.; Corr, Ph., *supra* note 14.

65 Wolfradt, U.; Pretz, J. E., *supra* note 35.

Pastebima statistiškai patikimo skirtumo tendencija, kad neurotiškumo bruožas taip pat būdingesnis meninio profilio studentams nei socialinių mokslų atstovams.

Literatūra

- Aizenk, S. B. G.; Pakula, A.; Goshtautas, A. Standartizacija lichnostnovo oprosnika Aizenkov dlja vzrosloj Litvy. *Psichologicheskij zhurnal* [Eysenck, S. B. G.; Pakula, A.; Gostautas, A. Standartization of Eysenck questionnaire in Lituianian population. *Psychology Journal*]. 1991, 12(3).
- Batey, M.; Furnham, A. Creativity, Inteligence, and Personality: Critical Review of Scattered Literature. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*. 2006, 132(4).
- Boeree, C. G. *Hans Eysenck (1916–1997) (and other temperament theorists)* [interaktyvus]. Shippensburg, 2006 [žiūrėta 2008-02-20]. <<http://webpace.ship.edu/cgboer/eysenck.html>>.
- Burch, G.; Hemsley, D. R.; Pavelis, Ch.; Corr, Ph. Shizotipy and creativity in visaul artists. *British Journal of Psychology*. 2006, 97.
- Charyton, Ch.; Snelbecker, G. E. Engineers and Musicians Choises of Self-Descriptive Adjectives as Potential Indicators of Creativity by Gender and Domain. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and Arts*. 2007, 1(2).
- Chavez-Eakle, R. A.; Lara, M. C.; Cruz, M. Personality: A Psiicblee Bridge Between Creativity and Psychopathology? *Creativity Research Journal*. 2006, 18(1): 27–38.
- Cheng, Ch.; Msel, A. H.; Kasof, J.; Greenberger, E.; Eva, J. A. Boundless Creativity: Evidence for Domain Generality of Individual Differences in Creativity. *Journal of Creative Beaviour*. 2006, 40(3).
- Domino, G. Identification of Potentially Creative Persons From the Adjective Check List. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. 1970, 35(1).
- Dow, G. Creativity Tests: Gough Personality Scale [interaktyvus]. Indiana, 2003 [žiūrėta 2008-01-11]. <<http://www.indiana.edu/~bobweb/Handout/d19.gough.html>>.
- Eysenck, H. J. Creativity and Personality: Suggestions for a Theory. *Psychological Inquiry*. 1993, 4(3).
- Feist, G. J. A Meta-Analysis of Personality in Scientific and Artistic Creativity. *Personality and Social Psychology Review*. 1998, 2(4).
- Gough, H. G. A Creative Personality Scale for Adjective Check List. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1979, 37(88).
- Grakauskaitė-Karkockienė, D. Pedagoginio profilio studentų kūrybiškumo pokyčiai [interaktyvus]. *Acta Pedagogica Vilnensia*. 2006, p. 66–77 [žiūrėta 2008-03-01]. <http://www.leidykla.eu/fileadmin/Acta_Paedagogica_Vilnensia/17/Daiva_Grakauskaite-Karkockiene.pdf>.
- Hendricks, K. *Artists are rebels regardless of the cause, personality study shows* [interaktyvus]. Melbourne, 2005 [žiūrėta 2009-02-02]. <<http://uninews.nimelb.edu.au/view.php?articleID=2897>>.
- Ivcevic, Z. Creativity Map: Toward the next generation of Theories of Creativity. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*. 2009, 3(1).
- Ivcevic, Z.; Brackett, M. A.; Mayer, J. D. Emotional Intelligence and Emotional Creativity. *Journal of Personality*. 2007, 75(2).
- Silvia, P. J.; Winterstein, B. P.; Willse, J. T.; Barona, C. M.; Cram, J. T.; Hess, K. I., et al. Assessing creativity with divergent thinking tasks: exploring the reliability and validity of new subjective scoring methods. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*. 2008, 2.

Wallach, M. A.; Kogan, N. *Modes of thinking in young children*. New York: Holt, Rinehart, Winston, 1965.

Wolfradt, U.; Pretz, J. E. Individual Differences in creativity: Personality, Story, Writing,

and Hobbies. *European Journal of Personality*. 2001, 15.

COMPARISON OF CREATIVITY AND PERSONALITY TRAITS IN STUDENTS OF ARTISTIC AND SOCIAL PROFILE

Laura Sapranavičiūtė, Aidas Perminas, Liuda Šinkariova

Vytautas Magnus University, Lithuania

Summary. *Previous studies identified personality traits, which depend on artistic and intellectual creativity. There is a lack of such studies in Lithuania. Therefore, the purpose of this study is to compare the aspects of the expression of creativity and personality traits in students of artistic and social profile.*

117 students of artistic and social profile from various universities of Lithuania participated in this study. 88 female and 29 male students, aged from 20 to 44 years (mean 22.53 ± 2.908), were interviewed. Participants answered three different questionnaires: the Lithuanian version of H. and S. Eysenck questionnaire (1991), which measured personality traits, H. G. Gough Creative Personality Scale (1979) and Wallach and Kogan Divergent Thinking Battery (1965), both of which assessed creativity.

Students of artistic profile are statistically significantly more creative according to creativity as set as characteristics than social science students; students of artistic profile, however, are less creative when divergent thinking (fluency) is assessed. Actors are more creative by creativity as set of characteristics than psychologists. They are more creative than musicians and economists when originality is evaluated. Actors and psychologists are more creative than musicians according to fluency of thinking. Moreover, there are tendencies of statistically significant differences that psychologists are more creative than economists when originality is assessed, and economists are more creative according to fluency than musicians. Students of artistic profile choose features associated with creative personality more often than social science students, and social science students – negatively associated with creative personality. Students of artistic profile attribute to themselves adjectives such as original, inventive and unconventional more often than social science students. Social Science students attribute to themselves such adjectives as intelligent, conventional and mannerly more often. Students of artistic profile attribute to themselves adjectives such as informal, and social science students – adjectives such as honest and submissive more often. The psychoticism trait is more typical to students of artistic profile than students studying social sciences. There is a tendency that the neuroticism trait is also more typical to students of artistic than social profile.

Keywords: *artistic and intellectual creativity, creative personality, personality traits.*

Laura Sapranavičiūtė, Vytauto Didžiojo universiteto Socialinių mokslų fakulteto Teorinės psichologijos katedros magistrantė. Mokslinių tyrimų kryptys: kūrybiškumas ir kūrybiška asmenybė, stresas ir jo įveikimas.

Laura Sapranavičiūtė, Vytautas Magnus University, Faculty of Social Sciences, Department of Theoretical Psychology, master student. Research interests: creativity and creative personality, stress and stress coping.

Aidas Perminas, Vytauto Didžiojo universiteto Socialinių mokslų fakulteto Teorinės psichologijos katedros docentas. Mokslinių tyrimų kryptys: stresas ir jo įveikimas, psichosomatiniai ryšiai, psichologiniai veiksniai ligų profilaktikoje.

Aidas Perminas, Vytautas Magnus University, Faculty of Social Sciences, Department of Theoretical Psychology, associate professor. Research interests: stress and stress coping, psychosomatic connections, psychological factors in prevention of disease.

Liuda Šinkariova, Vytauto Didžiojo universiteto Socialinių mokslų fakulteto Teorinės psichologijos katedros docentė. Mokslinių tyrimų kryptys: emocijų ir asmenybės bruožų sąsajos su psichosocialine adaptacija.

Liuda Šinkariova, Vytautas Magnus University, Faculty of Social Sciences, Department of Theoretical Psychology, associate professor. Research interests: links between psychosocial adaptation and personality traits, emotions.